

Οἱ ἐν αὐτῷ μαθητεύοντες νέοι ἦσαν περίπου ὀκτακόσιοι ἐξ ὧν οἱ ἡμίσεις σχεδὸν ἦσαν Χῖοι, οἱ δὲ λοιποὶ κάτοικοι τῶν διαφόρων μερῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας. Εἶχε λαμπρὰν βιβλιοθήκην περιέχουσαν 24,000 τόμους, ἀξιόλογον τυπογραφίαν, καὶ πλουσίαν ἀποθήκην τῶν περισσοτέρων πειραμάτων τῶν φυσικῶν καὶ χημικῶν ἐπιστημῶν, καὶ ἠδύνατο νὰ καυχῇθῃ ὅτι κατέχει μετὰ τῶν διδασκάλων αὐτῆς, δεκαοκτὼ τὸν ἀριθμὸν, πολλοὺς γνωστοὺς εἰς τὴν πεφωτισμένην Εὐρώπην διὰ τὴν ἔξοχον αὐτῶν παιδείαν. Τοιοῦτοι δὲ ὑπῆρξαν ὁ Πρύτανης αὐτῆς κύριος Νεόφυτος Βάμβας, ὁ μαθηματικώτατος Ἰ. Ζτελεπῆς, ὁ πολυμαθὴς Βαρδαλάχης, ὁ ἐκ Παρισίων κύριος Ἰούλιος Δαυτὶδ, καὶ ὁ τότε ἀξίος τῆς Χίου Ἀρχιερεὺς Πλάτων Φραγγίδης, ἀληθὴς Ποιμὴν λογικοῦ Ποιμίνου.

Ὅλοι γενικῶς οἱ μαθηταὶ ἐμαθήτευον χωρὶς τινα πληρωμὴν· τὰ δὲ παραδιδόμενα μαθήματα ἦσαν: 1) ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ φιλολογία. 2) ἡ Λατινικὴ. 3) ἡ Γαλλικὴ. 4) ἡ Ἰταλικὴ. 5) ἡ Τουρκικὴ, Ἀραβικὴ, καὶ Περσικὴ. 6) ἡ ἱερὰ κατ'ἑκαστὴν καὶ Θεολογία. 7) ὅλαι αἱ μαθηματικαὶ ἐπιστῆμαι, μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς Ναυτικῆς. 8) ἡ φυσικὴ πειραματικὴ. 7) ἡ Μεταλικὴ, Φυτικὴ, καὶ Ζωικὴ Χημεία. 10) ἡ Φυσικὴ ἱστορία. 11) ἡ Γενικὴ ἱστορία. 12) ἡ Πολιτικὴ Γεωγραφία. 13) αἱ φιλοσοφικαὶ ἐπιστῆμαι. 14) ἡ Ῥητορικὴ. 15) ἡ Ζωγραφικὴ. 16) ἡ Μουσικὴ.

Αἱ Δημόσιαι ἐξετάσεις τῶν προόδων τῶν μαθητῶν ἐγίνοντο ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἀρχόμεναι κατὰ τὴν ἐξόχον τοῦ Ἰαννουαρίου. Εἰς ταύτας ἐχρεώσταν νὰ παρευρεθῶσιν ὁ Ἀρχιερεὺς μετὰ τῶν δώδεκα αὐτοῦ Κληρικῶν καὶ τῶν Δημοσίων Ἱεροκληρικῶν, οἱ Δημογέροντες, οἱ ἔφοροι τοῦ Σχολείου, οἱ ἐπίτροποι τῶν διαφόρων δημοσίων καταστημάτων, οἱ Εὐπατρίδαι, οἱ ἱατροὶ, οἱ γονεῖς τῶν μαθητῶν καὶ ὅλοι οἱ διδάσκαλοι καὶ μαθηταὶ τοῦ Σχολείου. Οὗτοι δὲ πάντες εἶχον ξεχωριστοὺς προσδιορισμένους τόπους ἐν εἰδῇ ἀμφιθεάτρου εἰς τὸ ἔμπροσθεν μέρος τῆς αἰθούσης τῶν ἐξετάσεων, οἰκοδομῆς εὐρυχωροτάτης ἐντὸς τῆς περιοχῆς τοῦ Σχολείου· καὶ πρὸς τοῦτοις παρευρίσκοντο πάντοτε αὐτοθελήτως καὶ οἱ ἐκεῖ Ἀντιπρόξενοι τῶν Εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων, καὶ ἄπειρον πλῆθος λαοῦ. Οἱ ἐξεταζόμενοι μαθηταὶ ἐλάμβανον ἑγγράφον ἀποδείξιν τῶν προόδων αὐτῶν ὑπογεγραμμένην ὑπὸ τῶν πρωτίστων διδασκάλων τοῦ Σχολείου, καὶ ἐσφραγισμένην διὰ τῆς σφραγίδος, ἥτις παρίστα τὸν ἐκ τῆς στάκτης αὐτοῦ ἀναγεννώμενον ἀλλυγορικὸν Φοῖνικα· τὸ πρῶτον βραβεῖον τῶν ἀριστευόντων μαθητῶν ἦτο στέφανος ἐκ δάφνης, τὸ δεύτερον στέφανος ἐκ μυρσίνης, καὶ τὸ τρίτον στέφανος ἐξ ἐλαίας· οἱ σφραγισμένοι ἐκηρύττοντο δημοσίως, καὶ ἡ ἀμύλλα καὶ φιλοτιμία τῶν μαθητῶν ἦτο τοιαύτη, ὥς ἡ μόνη ἀποτυχία τοῦ

πρώτου βραβεῖου, ἐγένετο εἰς πολλοὺς αἰτίαι πένθους καὶ πολυχρονίου ἀθυμίας.

Τέσσαρες ἔφοροι καὶ τέσσαρες ὑποψήφιοι συνερχόμενοι ἅπαξ τῆς ἐβδομάδος εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Σχολείου ἐσκέπτοντο περὶ ὅλων τῶν ὑποθέσεων αὐτοῦ. Καθ' ἕκαστον δὲ ἔτος ἐστέλλοντο ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τοῦ Σχολείου εἰς Εὐρώπην 6000 γρόσια πρὸς ἀγορὰν βιβλίων διὰ τὴν δημοσίαν Βιβλιοθήκην. Ὁμοίως ἐστέλλοντο καθ' ἕκαστον ἔτος εἰς Παρισίους καὶ δύο ἐκ τῶν πτωχοτέρων μαθητῶν, οἵτινες εἶχον τελειώσει καλῶς τὰ ἐν τῷ Σχολείῳ τῆς Χίου μαθήματα αὐτῶν, διὰ νὰ σπουδάζωσιν εἰς Εὐρώπην τὴν ἱατρικὴν, ἢ νὰ τελειοποιηθῶσιν εἰς ἄλλας ἐπιστήμας, δι' ἐξόδων ὁμοίως τοῦ Σχολείου.

Ἀλλ' ἡ κατὰ τὰ 1821 ἐπελθοῦσα Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις συγκατέστρεψε μετὰ τοῦ Σχολείου τοῦτου καὶ ὅλα τὰ λοιπὰ, καὶ ἡ ἐκπαίδευσις τῶν νέων εἶχεν ἐκλείψει ἀπὸ τοῦ ἔθνους ἐφ' ἱκανὰ ἔτη.

(ἀκολουθεῖ.)

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΗ ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ Ν. ΒΑΜΒΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΝΑΡΞΙΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΤΟΥ 1848 καὶ 1849.

Πολλάκις βέβαια θαυμάσατε, φίλοι, ἐννοοῦντες καὶ βλέποντες τὸ πλῆθος τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν, ὅσας ἐφεύρεν ὁ ἄνθρωπος. Ὁ νοερός οὗτος κόσμος τῆς ἀνθρωπίνης δημιουργίας ἔχει, τολμῶ νὰ εἰπῶ, τὰ δευτερεῖα τοῦ θαυμασμοῦ τοῦ ἀπείρου τῆς τοῦ Θεοῦ ἀπείρου σοφίας καὶ δυνάμεως καὶ δυνάται τις νὰ εἰπῇ τὸ τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ, « Πάντες οἱ λόγοι ἐγκοποῖ· οὐ δυνήσεται ἀνὴρ τοῦ λαλεῖν » καὶ οὐκ ἐμπλησθήσεται ὀφθαλμὸς τοῦ ὁρᾶν, καὶ οὐ πληρωθήσεται οὐς ἀπὸ ἀκροάσεως. » Ἀλλ' ἐν ἐκείνῳ μὲν, εἶπε καὶ ἐγένετο· ἐνταῦθα δὲ, πόσοι αἰῶνες παρήλθον, καὶ καὶ πόσων γενεῶν ἀγῶνες συνᾶραμον! Αἱ ἀνθρώπιναι τέχναι καὶ ἐπιστῆμαι τότε ἤρχισαν νὰ λαμβάνωσι μὲν μορφὰς καὶ διαίρεσιν εἰς διάφορα εἶδη, ἀφ' οὗ διὰ πολλῶν αἰώνων αἱ γνώσεις αὐτοῦ βαθμυδὸν ἐπληθύνθησαν καὶ ἐτελειοποιήθησαν.

Αἱ πρῶται γνώσεις τοῦ ἀνθρώπου εἶναι φύσει ἀτομικαί· διότι ἡ φύσις δὲν παρίστανει εἰς τὰς αἰσθήσεις αὐτοῦ, εἰμὴ ἄτομα. Ἐκ τούτων δὲ τῶν ἀτομικῶν γνώσεων μορφοῖ ἐν ἐκείνῳ ὕστερον διὰ τῆς γλώσσης γενικάς ἐννοίας, ἀναβαίνει εἰς τὰς αἰτίας τῶν φαινομένων, καὶ οὕτω κατὰ μικρὸν δημιουργεῖ ἐκ τῶν ὁμοειδῶν ἀρχῶν τέχναις

καὶ ἐπιστήμης. Ἡ φυσικὴ λοιπὸν πρόοδος τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος εἶναι ἐμπειρία, τέχνη καὶ ἐπιστήμη. Ἡ συνεχὴς τῷ ὄντι ἐπανάληψις τῶν αὐτῶν ἀτομικῶν πραγμάτων γεννᾷ τὴν ἐμπειρίαν· ἐκ πολλῶν δὲ ἐμπειρικῶν γνώσεων μορφούμεναι γενικαί τινες ἔννοιαι καὶ κανόνες συγκροτοῦσι τὴν τέχνην, ἥτις εἶναι ἀναμφισβόλως βαθμοῦ ἀνωτέρου τῆς ἀπλῆς ἐμπειρίας. Ἡ δὲ ἐπιστήμη οὕσα οὐχὶ ἀπλὴ γνῶσις καὶ περιορισμένη, ἀλλὰ καθαρὰ, βεβαία, καὶ γενικὴ, μετὰ τῶν αἰτιῶν, δι' ἧς τὰ πράγματα οὕτως ἔχουσι, δεικνύει εἰς ἡμᾶς τελειότεραν ἀνάπτυξιν καὶ πρόοδον τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος.

Εἰς τὴν ἀδυναμίαν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος ἀποδίδεται γενικῶς ἡ εὐρεσις τῶν διαφόρων μεθόδων, καὶ ἡ τῶν ὄντων καὶ τῶν αὐτοῦ γνώσεων εἰς διαφόρους τάξεις καὶ συστήματα διαίρεσις. Δὲν εἶναι οὐδεμίαν ἀμφισβολία, ὅτι τούτων πάντων αἰτία εἶναι ὁ περιορισμὸς αὐτοῦ. Μόνος ὁ ἄπειρος νοῦς τοῦ Θεοῦ ἔχει ἅμεσον, ἄχρονον καὶ τελείαν γνῶσιν πάντων ὁμοῦ τῶν ὄντων· πλὴν καὶ ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ ἀδυναμίᾳ φαίνεται ἡλικίαν δύναμιν ἔλαβεν ὁ ἄνθρωπος παρὰ τοῦ Θεοῦ! Ἐν τῇ ἀδυναμίᾳ τῶν βραχύνων αὐτοῦ ἐπεννόησε μηχανὰς, ὥστε νὰ μεταβάλλῃ τὴν ἐπιφάνειαν γῆς καὶ θαλάσσης, νὰ διατρέχῃ ὠκεανούς ὡς ξηρὰν ἐφ' ἁμᾶξης, νὰ μεταβάλλῃ ὄρη καὶ πεδιάδας, καὶ νὰ ζητῇ οὐκ ἀλόγως στάσιν διὰ νὰ ἀναμοχλεύσῃ καὶ αὐτὴν τὴν γῆν. Ἐν τῇ ἀδυναμίᾳ τῆς ὁράσεως αὐτοῦ ἐρεῦρηκε μέσα, δι' ὧν βλέπει καὶ καταμετρεῖ τὰ ἀόρατα διὰ τὴν σμικρότητα, καὶ τὰ ἀθέατα διὰ τὴν ἄπειρον ἀπόστασιν. Ἐν τῇ ἀδυναμίᾳ τοῦ περιλαμβάνειν ἐν τῇ νῶ αὐτοῦ τὰ ἀπειράριθμα ἄτομα τοῦ παντός δημιουργεῖ γένη καὶ εἶδη, καὶ διὰ τῶν νοερῶν τούτων ἀτόμων περιλαμβάνει τὸ πᾶν· καὶ συντόμως εἰπεῖν, ἐν τῇ ἀδυναμίᾳ αὐτοῦ δεικνύει, ὅτι εἶναι πάντων τῶν αἰσθητῶν δημιουργημάτων τοῦ Θεοῦ τὸ ἐκλεκτότερον καὶ θεοφιλέστερον. Πόσον λοιπὸν ἀσυγχώρητος καὶ ἐλασινὴ εἶναι ἡ ἀποπλάνησις ἐκείνων, ὅσοι ἐτόλμησαν νὰ καταβιβάσωσι τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ ταύτης τῆς ὑπερτάτης καὶ θείας τάξεως εἰς τὴν τάξιν τῶν χαμερπεστάτων ζώων, ἢ νὰ ἀποδίδωσι τὰς ἐξαισίους ταύτας ἐργασίας τῆς νοητικῆς οὐσίας εἰς τὸν ὀργανισμὸν μιᾶς ὕλης φύσει ἀσυλλογίστου καὶ κατὰ πᾶσαν στιγμὴν πολυτρόπως μεταβαλλομένης! Αὕτη εἶναι τῷ ὄντι ἡ ἐπονείδιστος καὶ τερατώδης ἀδυναμία, νὰ μεταχειρίζεται ἄνθρωπος τὴν ἐαυτοῦ λογικὴν δύναμιν, διὰ νὰ ἐξευτελίῃ ἐαυτὸν, καὶ νὰ γυμνωθῇ τοῦ θείου

ἀξιώματος! Ἀλλ' ἂν ἐπανέλθωμεν εἰς τὰ ἔγχη τῶν προόδων τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος.

Διὰ τὴν φυσικὴν λοιπὸν ἀδυναμίαν τοῦ ἀνθρώπου οὕτω θεωρουμένην, καὶ διὰ τὰς χρεῖας, μεθ' ὧν γεννᾶται, ἐκείναι πρῶται ἐκ τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν πρέπει νὰ ἐρευνήθησαν ὑπ' αὐτοῦ, καὶ νὰ ἔλαβον ταχυτέραν τελειοποίησιν, ὅσαι ἦσαν προχειρότεραι εἰς τὸ νὰ βοηθῶσιν αὐτὸν, καὶ χρησιμώτεραι εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν πρώτων χρεῶν αὐτοῦ· ὅθεν ἀναβαίνουσιν εἰς ἀμνημόνευτον ἀρχαιότητα.

Φύσει λοιπὸν αἱ πρῶται τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος πρόοδοι δὲν ἐγίνοντο κατ' ἐκλογὴν τῶν ἐπιτηδαιοτέρων μέσων πρὸς φωτισμὸν αὐτοῦ, ἀλλὰ διευθύνοντο καὶ διεχχράττοντο, νὰ εἰπω οὕτως, ὑπὸ τῶν ἀφεικτῶν καὶ κατεπειγουσῶν αὐτοῦ χρεῶν. Ἐντεῦθεν πολλαὶ γνώσεις, ληφθεῖσαι μετὰ ταῦτα ὡς ἀρχαὶ καὶ βᾶσεις εἰς τὸν φωτισμὸν αὐτοῦ, εἶναι πολὺ μεταγενέστεραι κατὰ τὴν εὐρεσιν, καὶ ἄλλαι πάλιν τὸ ἐναντίον. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ ἀρχικωτάτη πασῶν τῶν ἐπιστημῶν, ἐκείνη, τῆς ὁποίας τὸ ἀντικείμενον εἶναι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, ἐστάθη σχεδὸν πασῶν τῶν ἄλλων ἡ μεταγενεστέρα, καὶ αἱ πρόοδοι αὐτῆς βραδύτεραι. Ἀφελκόμενος ὁ ἄνθρωπος ἀκαταπαύστως εἰς τὸν ἔξω κόσμον καὶ ὑπὸ τῆς ἐμφύτου περιεργείας, καὶ ὑπὸ τῶν χρεῶν, ἐγύμναζε περὶ τοῦτον τὰς νοητικὰς αὐτοῦ δυνάμεις, καθὼς καὶ τὰς σωματικὰς, χωρὶς νὰ ἐπιστρέφῃ εἰς ἐαυτὸν διὰ νὰ παρατηρήσῃ τί εἶναι αἱ δυνάμεις αὐτῶν, τί τὸ ἔργον ἐκάστης, εἰς ποίας ἀπάτας ὑπόκεινται, διὰ τίνος μεθόδου πρέπει νὰ διευθύνωνται, καὶ τίνα βεβαιότητα ἢ πιθανότητα δύναται νὰ ἔχῃ εἰς τὰς δι' αὐτῶν ἀποκτωμένους γνώσεις· ὅθεν ἀναγκαιῶς προήρχετο μεγίστη μὲν βραδύτης εἰς τὴν πρόοδον αὐτοῦ, μυρία δὲ ἀπάται εἰς τὰς κρίσεις, καὶ δεισιδαιμονίαι καὶ προλήψεις· ἀλλόκοτοι, καὶ πολλὰκις ὀλέθριοι, εἰς τὴν ἀτομικὴν καὶ κοινωνικὴν ζωὴν αὐτοῦ.

Ἀλλ' ὡς φαίνεται, τοιαύτη εἶναι ἡ φυσικὴ πορεία τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος. Καὶ ἂν ἐξ ἀρχῆς ἡ προσοχὴ αὐτοῦ δὲν ἀφείλκετο ἀκαταπαύστως εἰς τὰ ἐξωτερικὰ ὄντα, οὐδὲ τότε δὲν ἤθελε δυνηθῇ ν' ἀρχίσῃ ταχέως τὴν φιλοσοφικὴν παρατήρησιν ἐαυτοῦ. Ἐπρεπε νὰ προηγηθῶσι πολλαὶ ἀληθεῖς γνώσεις, οὐχ ἥττον δὲ καὶ ἀπάται, διὰ νὰ στρέψωσι τὴν προσοχὴν αὐτοῦ εἰς ἐαυτόν· εἶναι πολλὰ ὀφθαλμοὶ ἔννοιαι καὶ ἀνακαλύψεις, αἵτινες συναπαντῶνται ὡς εὐρημα ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ βίου, ἀλλ' εἰ-

ναι καὶ πολλὰ ἔννοιαι καὶ ἀνακαλύψεις, αἵτινες, ὡς οἱ καρποί, ἀπαιτοῦσι καιρὸν, διὰ νὰ λάβωσι γέννησιν καὶ ὀριμότητα· τοιαύτη εἶναι καὶ ἡ ἐπιστήμη τοῦ ἀνθρώπου πνεύματος.

Πρῶτος ἐκ τῶν παλαιῶν ὁ Ἀριστοτέλης, ὅστις ἐγεννήθη περὶ πού διακόσια δεκαοκτὼ ἔτη μετὰ τὸν Πυθαγόραν, διεννοήθη νὰ συγγράψῃ ἐπιστήμην Λογικῆς· ἔννοια τῷ ὄντι ἀξία τοῦ μεγάλου ἐκείνου νοῦς, καὶ ἐκτέλεισις θαυμαστῇ, θεωρουμένη μάλιστα ὡς πρῶτον δοκίμιον εἰς τοιαύτην ὑπόθεσιν, διὰ τὸ ὅποιον ἐζητεῖ συγγνώμην, καὶ ἀνέθετε τὴν τελειοποίησιν αὐτοῦ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους. Ἀλλ' ἀντὶ τελειοποιήσεως τὸ δοκίμιον τοῦτο τοῦ Ἑλλήνου φιλοσόφου ἐδέσποζεν ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι χίλια ὀκτακόσια ἔτη μέχρι τοῦ Βάκωνος. Μέγα παράδειγμα καὶ τῶν φιλοσοφικῶν προλήψεων, καὶ τῆς δυσκολίας τῶν μεγάλων παρατηρήσεων, αἵτινες κάμνουσι τὰς ἐποχὰς τοῦ νοεροῦ κόσμου. Ὁ Βάκων πρῶτος τῶν μεταγενεστέρων ἐγνώρισε, καὶ ἐτόλμησε νὰ δείξῃ τὰ ἐλαττώματα τῆς ἑως τότε ἐπικρατούσης μεθόδου τοῦ φιλοσοφεῖν, καὶ ὅτι ἡ πρωτίστη αἰτία τούτων ἐνυπῆρχεν ἐν τῇ θεωρίᾳ τῶν νοητικῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς τούτων χρήσεως. Ὅθεν ἐπεχείρησε νὰ συνθέσῃ ἀντὶ τοῦ Ἀριστοτελικοῦ *réor d'organon* τοῦ φιλοσοφεῖν. Δὲν ἐτελείωσεν αὐτὸ· δὲν ἐπέτυχε μάλιστα εἰς πάντας τοὺς ὑψηλοὺς αὐτοῦ σκοποὺς· ἤνοιξεν ὅμως τὴν ἀληθινὴν ὁδὸν, καὶ διήγειρε πρὸς ταύτην τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα. Συγχρόνως ἀνεφάνη μεταρρυθμητὴς τῆς φιλοσοφίας καὶ ὁ μέγας Καρτέσιος.

Ἐκ τῶν δύο τούτων ἐνδόξων μεταρρυθμητῶν τῆς Φιλοσοφίας ἐγεννήθησαν Λόγκιος, Κονδιλλάκης, καὶ πολλοὶ ἄλλοι μεταγενέστεροι, αἵτινες διὰ τῶν σοφῶν αὐτῶν παρατηρήσεων συνεισέφερον πάντες εἰς τελειοποίησιν τῆς ἐπιστήμης τῆς ὁποίας ἐπαναλαμβάνομεν τὴν σπουδὴν· ὠνόμασαν αὐτὴν *ιδεολογία*· ἀλλ' ἴσως ἦτο καταλληλότερον νὰ λέγεται *ροολογία*· διότι καταγίνεται τῷ ὄντι εἰς τὴν θεωρίαν τῶν νοητικῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου ἐξετάζουσα ἐκ τῶν γινομένων, τῶν ὁποίων ἔχομεν ἀναντὶρρήτον συνειδήσιν, τίνες εἶναι αὗται, τίνι τρόπῳ συλλαμβάνει δι' αὐτῶν ὁ ἄνθρωπος τὰς ἰδέας, ποίαν τινὰ βεβαιότητα δύναται νὰ ἔχῃ εἰς αὐτὰς καὶ εἰς τὰ ὄντα τὰ παριστανόμενα δι' αὐτῶν, πῶς κρίνει καὶ εἰς ποίας ἀπάτας ὑπόκειται. Ἄλλοι δὲ ὠνόμασαν τὴν ἐπι-

στήμην ταύτην Φιλοσοφίαν τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος· καὶ ἄλλοι ἀπλῶς Φιλοσοφίαν.

Ἡ λέξις Φιλοσοφία κατὰ τὴν ἀρχικὴν αὐτῆς σημασίαν εἶναι φιλία τῆς σοφίας· ὄνομα, τὸ ὅποιον δοθέν ὑπὸ τοῦ Πυθαγόρου πρῶτου, ἐπεκράτησε πανταχοῦ ὡς τὸ μόνον κατάλληλον εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὅστις φύσει τοῦ εἰδέναι ὀρέγεται, καὶ παριστάνον ἐνταυτῷ τὴν εἰς τὸν ἄνθρωπον δοθείσαν ὑψηλὴν ἀξίαν καὶ χάριν, νὰ ᾖ φίλος τῆς σοφίας, ἥτις φύσει ἐνυπῆρχει ἐν μόνῳ τῷ Θεῷ. Ἡ Φιλοσοφία λοιπὸν κατὰ τὴν γενικὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως περιλαμβάνει ἐν τῇ ἐκτάσει αὐτῆς πᾶσαν δυνατὴν εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐπιστήμην καὶ ὠφέλιμον ὁμοῦ εἰς τὸν πρακτικὸν καὶ θεωρητικὸν βίον αὐτοῦ. Ὅθεν ἀποκλείονται τῆς Φιλοσοφίας τὰ ἀδύνατα νὰ ἐννοηθῶσι καὶ νὰ ἐξηγηθῶσιν ὑπὸ τοῦ τοῦ ἀνθρώπινου νοῦς, ὁποῖα φέρ' εἰπεῖν, καὶ ἡ καθ' αὐτὸ οὐσία τῶν σωμάτων, ἡ καθ' ἑαυτὸ οὐσία τοῦ Θεοῦ, τῆς ψυχῆς, καὶ ἄλλα τοιαῦτα, εἰς τῶν ὁποίων τὴν ἔρευναν ὅσοι ἐτόλμησαν νὰ δοθῶσιν ἐναυάγησαν ἐξωκειλάντες εἰς παραλόγους ὑποθέσεις καὶ παραλλογώτατα φαντασίας πλάσματα. Ἀποκλείονται ὁμοίως τὰ ἀντιφατικὰ τῶν δογματικῶν καὶ πυρρῶνιστῶν συστήματα, ὡς κρημνώδη εἰς τὰς ἐναντίας ὑπερβολὰς, διότι οἱ μὲν δὲν ἔδιδον λόγους ἀποδεικτικούς, οἱ δὲ ἦσαν ἀμφιβάλλοντες περὶ πάντων· τὴν δὲ λεγομένην κυνικὴν φιλοσοφίαν, ἢ τὴν Στωικὴν ψευδοπάθειαν, ἢ τὰ ἀντίθεα, καὶ ἀντίθετα συστήματα, ἢ τὰ ἀνατρεπτικὰ τῆς ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς σοφίσματα, τίς ὑγιαίνων τὸν νοῦν ἤθελεν ὀνόμασαι φιλοσοφίας γεννήματα, ἀλλ' οὐχὶ πεπλανημένης φαντασίας ἀρρώσθημα; Οὕτω λοιπὸν ἡ ἀληθὴς Φιλοσοφία, ἡ γνησία φίλη τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ, ἡ σύμφωνος μὲ τὰς δυνάμεις καὶ τὰ ὅρια τοῦ ἀνθρώπινου νοῦς, δὲν ἐναγκαλίζεται ὡς ἀξία τῶν θεωριῶν αὐτῆς ἀντικείμενα ἄλλα παρὰ τὰ δυνατὰ καὶ ὠφέλιμα, κατὰγινόμενη μετὰ φρονίμου συστολῆς εἰς τὴν γνῶσιν τῶν αποτελεσμάτων ἐκ τῶν αἰτιῶν, ἢ τῶν αἰτιῶν ἐκ τῶν αποτελεσμάτων, σκοπεύουσα πάντοτε τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν τοῦ ἀνθρώπου τελειοποίησιν.

Ἡ διαίρεσις τῆς Φιλοσοφίας ὡς πρὸς τὸ μέρος αὐτῆς γίνεται κατὰ διαφόρους τρόπους μᾶλλον ἢ ἥττον ἀπλουέ-
ρους, ὡς συμβαίνει εἰς πάντα τὰ πολυμερῆ συστήματα· ἡ διαφορὰ ὅμως τῶν τοιούτων διαίρεσεων δὲν φέρει οὐδεμίαν οὐσιώδη βλάβην εἰς τὰ πράγματα, ἂν μόνον δὲν γίνηται προσθήκη περιττῶν, ἢ ἀφαίρεσις ἀναγκαίων. Οἱ

μὲν ἀρχαιότεροι διήρουν αὐτὴν εἰς Λογικὴν, Ἠθικὴν, Φυσικὴν, καὶ Μεταφυσικὴν. Ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων ὁ Βάκων θεωρῶν τὰς ἀνθρωπίνους γνώσεις ὡς πρὸς τὰς τρεῖς δυνάμεις τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, μνήμην, κρίσιν, καὶ φαντασίαν, διαιρεῖ αὐτὰς εἰς τρεῖς γενικὰς τάξεις, Ἱστορίαν, Φιλοσοφίαν καὶ Ποιητικὴν· ἐκάστην δὲ τούτων ὑποδιαιρεῖ εἰς ἄλλα ειδικώτερα μέρη, τὴν δὲ Φιλοσοφίαν, εἰς Θεολογίαν, εἰς Φυσικὴν, καὶ εἰς ἀνθρωπολογίαν· ἄλλοι δὲ θεωροῦντες τὰ ἀντικείμενα τῆς Φιλοσοφίας διττῶς, αἰσθητὰ, καὶ νοερά, διαιροῦσιν αὐτὴν ἀμέσως εἰς Φυσικὴν καὶ Μεταφυσικὴν· καὶ ἄλλοι ἄλλως· τὸ σύστημα δὲ τὸ ὁποῖον ἀκολουθοῦμεν, περιορίζεται κυρίως εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν νοητικῶν καὶ ἠθικῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου, ἀναβαίνον ἀναλυτικῶς ἐκ τῶν ἐν ἡμῖν γινομένων εἰς τὴν γνῶσιν τῶν δυνάμεων τούτων. Εἶναι ἀπλοῦν καὶ εὐληπτον, καθότι εἶναι ἐπιφοδομημένον εἰς τὴν παρατήρησιν, τὴν ὁποίαν ἕκαστος δύναται νὰ κάμῃ εἰς ἐκυτὸν καὶ ἐκ ταύτης κρίνει περὶ τῆς θεωρίας, ἂν συμφωνῇ μὲ αὐτὰ τὰ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς γινόμενα, τῶν ὁποίων ἔχομεν ἐκ τῆς συνειδήσεως ἀναντιρρήτον βεβαιότητα.

Φίλοι, περιττὸν ἦθελεν εἶσθαι νὰ συνιστῶ διὰ λόγων εἰς τὴν φιλομάθειαν ὑμῶν καὶ τοῦτο καὶ τὰ ἄλλα διδασκόμενα ἐν τῷ Ἑλληνικῷ τούτῳ πανεπιστημίῳ μαθήματα· ἡ τελειοποίησις ὑμῶν, καὶ αὐτὸ, ἂν θέλῃ τις νὰ εἴπῃ, τὸ ὕλικόν ὑμῶν συμφέρον, ὁ σκοπὸς καὶ αἱ εὐχαὶ τοῦ Σεβαστοῦ ἡμῶν Βασιλέως, αἱ ἐλπίδες τῶν γονέων ὑμῶν, ἡ κοινὴ ὠφέλεια καὶ δόξα παντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους, ταῦτα εἶναι εἰς τὰς εὐαισθητοὺς ὑμῶν Ἑλληνικὰς καρδίας οἱ πάντων ἰσχυρώτεροι λόγοι. Ἐνταῖντε λοιπὸν καὶ κατευοδούσθε ἀμέμπτως εἰς τὸ στάδιον ὑμῶν!

N. BAMBAS.

ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΘΗΒΩΝ.

ΥΠΟ ΕΡΡΙΚΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΟΥΛΕΡΙΧΟΥ.

Μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ ὑπὸ
Ἀγγέλου Δ. Καπλώτου.

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου ἀριθμοῦ.)

Οὗ μακρὰν τοῦ πολυκανδρίου ἐδείχθη εἰς τὸν Παισανίαν ὁ τόπος, ἐνθα ὁ Κάδμος λέγεται σπεῖρας τοὺς ὁδόντας τοῦ δράκοντος (IX. 40. 1.) Ἡμεῖς δὲ παραδεχόμεθα τὸν τόπον τοῦτον καίμενον ἐξ ἀριστερῶν τῆς εἰς τὴν Δίρκην ὁδοῦ, τὸ μὲν, διότι πάντα, ὅσα περὶ τοῦ μύθου τοῦ Κάδμου ἀνα-

φέρονται, ἀλληγοροῦνται εἰς τὴν Δίρκην κατὰ τὴν θέσιν τῶν Ὠγυγίων πυλῶν· τὸ δὲ, διότι ἀμέσως ἔπειτα ὁ Παισανίας σαφῶς προσθέττει « ἔστι δὲ λόφος ἐν δεξιᾷ τῶν πυλῶν ἱερὸς Ἀπόλλωνος· καλεῖται δὲ ὅτε λόφος καὶ ὁ Θεὸς Ἰσμήνιος, παραρρέοντος τοῦ ποταμοῦ ταύτῃ τοῦ Ἰσμηνίου » (α)

Ὁ Ἰσμήνιος λοιπὸν λόφος εἶναι ὁ μεταξὺ τῆς κοίτης ὁδοῦ καὶ τῆς κοίτης τοῦ Ἰσμηνοῦ ἐκτεινόμενος, καὶ ἡ ἐν ὑψηλοῖς κειμένη ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Λουκά κατεῖχεν ἴσως τὴν θέσιν τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνος· πρὸς τοῦτο συνάδει καὶ ὁ Εὐριπίδης ἐν Ἰκέτισι (στιχ. 654.), ὁ λέγων, ὅτι ὁ κατὰ τὰς Ἠλέκτρας πύλας ἱστάμενος ἄγγελος θεωρεῖ τὸν στρατὸν τῶν Ἀθηναίων τεταγμένον οὕτως, ὥστε ὁ μὲν Θησεὺς μετὰ τῆς δεξιᾶς πτέρυγος φθάνει πρὸς τὸν Ἰσμήνιον λόφον) Ἰσμήνιον πρὸς ὄχθον· ὁ δὲ Πάραλος μετὰ τοῦ ἱππικοῦ παρὰ τὴν πηγὴν τοῦ Ἄρεως παρατάσσεται· τὰ δὲ ἄρματα ἴστανται κάτωθεν τοῦ τύμβου τοῦ Ἀμφίονος ἐν τῷ πεδίῳ.

Ἐπ' ἀριστερᾷ δὲ τῶν Ἠλεκτρῶν πυλῶν ἔκειντο τὰ ἐρείπια τῆς οἰκίας, ἐνθα λέγεται, ὅτι κατῴκει ὁ Ἀμφιτρώων (Παισαν. IX. 41. 4. Ἀντων. Λίβερλ. Μεταμορφ. Συναγωγ. 33. (6).) ἐν αὐτῇ ἐδείκνυτο εἰσέτι ἐπὶ Παισανίου ὁ τῆς Ἀλκμήνης θάλαμος, τὸν ὁποῖον ὁ Τροφώνιος καὶ Ἀγαμήδης ἔκτισαν εἰς τὸν Ἀμφιτρώωνα· πρὸς δὲ καὶ ὁ τάφος τῶν παίδων τῆς Μεγάρης, καὶ λίθος τις Σωφρονιστῆρ καλούμενος, τὸν ὁποῖον ἡ Ἀθηναῖα μυθολογεῖται ῥίψασα κατὰ τοῦ Ἡρακλέους, μέλλοντος νὰ φονεύσῃ καὶ τὸν Ἀμφιτρώωνα (παραβ. Εὐριπ. Ἡρακλ. Μαινόμε. 4004). Ἐκεῖ πλησίον ἦτο καὶ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἡρακλέους, οἰκοδόμημα, λαμπρότατον ὑπὸ τοῦ Πραξιτέλους κεκοσμημένον, μετὰ τινος σταδίου καὶ γυμνασίου, τῶν ὁποίων ἡ θέσις πρέπει ἴσως νὰ ὑποτεθῇ εἰς τὸν τόπον τῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Νικολάου. Πέραν τοῦ Σωφρονιστῆρος ἵστατο ὁ ἐκ τέφρας ἀνυψωθείς βωμὸς τοῦ Σποδίου Ἀπόλλωνος. Περαιτέρω ἐδείχθη εἰς τὸν Παισανίαν ὁ τόπος, ἐνθα ὠκλασεν ἡ βοῦς τοῦ Κάδμου, προσέτι καὶ ὁ βωμὸς καὶ τὸ ἄγαλμα τῆς Ὀγκας Ἀθηναῖς (Παισαν. IX. 42. 2). Ταῦτα δὲ καὶ ὁ ἀγρὸς τοῦ δράκοντος, ὁποῖον τοῦ ἀνωτέρω ἐμνημονεύσαμεν, πρέπει νὰ τεθῶσι πρὸ τῶν Ὠγυγίων πυλῶν εἰς τὴν κοιλάδα τῆς Δίρκης, περὶ τῆς ὁποίας θέλομεν ὀμιλήσει κατωτέρω.

Εὐθὺς δ' ἔπειτα μεταβαίνει ὁ Παισανίας (IX. 42. 3) εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς Καδμείας· τὸ ὁποῖον εἶναι νέα

(α) Ὁ Παισανίας ὀνομάζει τὸν ποταμὸν Ἰσμήνιον ἀντὶ Ἰσμηνίου. Τί δὲ σημαίνει διὰ τῆς ἐκφράσεως « ἀνωτέρω δὲ τοῦ Ἰσμηνίου τὴν κρήνην ἴδους ἂν, ἥν τινα Ἄρεως φασιν ἱερὸν εἶναι » (10. 5.), δὲν ἐννοῶ, ἀλλ' ἂν ἐγράφετο ἴσως ἂ πωτέρω· διότι δὲν ὑπάρχει ἐτέρη πηγὴ παρὰ τὴν τοῦ Ἰσμηνοῦ αὐτοῦ.

(β) Τὸ Ἡρακλῆς ἐν τῇ ἀγορᾷ ἴσως σημαίνει, ἐν τῷ γυμνασίῳ.